

# Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024



No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja  
ISSN: 2992-8982



# Yashil

## IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

### Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

### Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

*Elektron nashr. 598 sahifa.*

*E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.*

### Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

### Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi  
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi  
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri  
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari  
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati  
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori  
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori  
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori  
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor  
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori  
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori  
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori  
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori  
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori  
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori  
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor  
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori  
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori  
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori  
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari  
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi  
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti  
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti  
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti  
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti  
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti  
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti  
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi  
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari  
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i  
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

### Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti  
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti  
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti  
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.



# MUNDARIJA

|                                                                                                                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ilm-fanga baxshida umr .....<br><b>Baxtiyor Islamov</b>                                                                                                                        | 8   |
| Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati .....<br><b>Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov</b>  | 10  |
| Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ...<br><b>Zufarova Nozima Gulamiddinovna</b>                        | 16  |
| Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar .....<br><b>Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich</b>         | 24  |
| Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari .....<br><b>Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi</b>                             | 30  |
| Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari .....<br><b>Yormatov Ilmidin Toshmatovich</b>                                                              | 35  |
| Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir .....<br><b>Agzamov Shaxboz Akmalovich</b>                                 | 39  |
| Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish .....<br><b>A. X. Salamov</b>                                                                                | 44  |
| Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida .....<br><b>Dosmurotova Shaxista Kengashovna</b>                                                            | 48  |
| Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi .....<br><b>Axmediyeva Aliya Toxtarovna</b>                            | 55  |
| Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari .....<br><b>Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich</b>                                                                                         | 63  |
| Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari<br>va ularni bartaraf etish yo’llari .....<br><b>Shamsiyev Nodir Muratovich</b>                    | 67  |
| Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari .....<br><b>Shagazatov Oybek bahodirovich</b>                                      | 72  |
| Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari .....<br><b>Davlatov Sanjar Abdimannonovich</b>                                                   | 76  |
| Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik<br>faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari .....<br><b>Mirzatov Baxtiyor Toxirovich</b>        | 80  |
| Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo’nalishlari .....<br><b>Yuldasheva Kamola Miraliyevna</b>                                               | 84  |
| O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini<br>takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) .....<br><b>Yoriyeva Farangiz Murodillayevna</b> | 89  |
| Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi .....<br><b>Nazarova Umida Avazovna</b>                                                   | 94  |
| Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari .....<br><b>Mirzaxodjayev Alisher Botirovich</b>                               | 98  |
| Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish .....<br><b>Mirzayev Musurmon Umidullayevich</b>                                    | 103 |
| Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati .....<br><b>Fayziyeva Aziza Azamat qizi</b>                                            | 108 |
| Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili .....<br><b>Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich</b>                                        | 113 |
| Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish .....<br><b>Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi</b>                                            | 119 |
| Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari .....<br><b>Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich</b>                                                                               | 123 |
| Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан .....<br><b>Абдурахманова Матлуба Махаммадиновна</b>                                                 | 129 |



|                                                                                                                |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....                          | 135 |
| <b>Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich</b>                                                                       |     |
| Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish .....                                 | 141 |
| <b>Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva</b>                                         |     |
| Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:                                               |     |
| Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....                                                          | 148 |
| <b>Sultonboeva Munira bahodirovna</b>                                                                          |     |
| Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....                             | 154 |
| <b>Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li</b>                                              |     |
| Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта .....                     | 159 |
| <b>С. С. Алиева, А. Назаров</b>                                                                                |     |
| Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....                          | 167 |
| <b>Sheraliyeva Saida Azatovna</b>                                                                              |     |
| Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari .....                                                    | 170 |
| <b>Ergashev Sarvar Xudoynazarovich</b>                                                                         |     |
| Инклюзивное образование и его особенности.....                                                                 | 175 |
| <b>Зайнутдинова Умида Джалоловна</b>                                                                           |     |
| Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari..... | 179 |
| <b>Qurbonov Muxiddin Abdullayevich</b>                                                                         |     |
| Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....         | 184 |
| <b>Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li</b>                                                                          |     |
| Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....                    | 188 |
| <b>Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li</b>                                 |     |
| O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....                                         | 193 |
| <b>G. Adilova</b>                                                                                              |     |
| Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....                   | 197 |
| <b>Mardiyev Nurali</b>                                                                                         |     |
| Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....                         | 203 |
| <b>Yaxyayeva Inobat Karimovna</b>                                                                              |     |
| Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili .....    | 207 |
| <b>Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li</b>                                                                      |     |
| Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari .....                                              | 213 |
| <b>Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich</b>                                                                      |     |
| Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....                | 221 |
| <b>Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna</b>                                                                           |     |
| O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi                                                   |     |
| instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar .....                                                      | 226 |
| <b>Eshimov Alisher Dasmurodovich</b>                                                                           |     |
| Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash                                  |     |
| metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....                                                          | 234 |
| <b>Norqobilov Akobir Iso o'g'li</b>                                                                            |     |
| Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....                         | 240 |
| <b>Rabbimov Elbek Abdulloyevich</b>                                                                            |     |
| Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari .....                | 245 |
| <b>Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li</b>                                                                      |     |
| Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....                                   | 250 |
| <b>Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li</b>                                                                       |     |
| Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....                                  | 256 |
| <b>Kenjayev Soxib Sayfiyevich</b>                                                                              |     |
| O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati            |     |
| samaradorligini yanada oshirish.....                                                                           | 260 |
| <b>Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi</b>                                                                      |     |
| Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli .....                              | 266 |
| <b>Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li</b>                                                                        |     |
| Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....                                       | 274 |
| <b>Sobirov Otabek Olimjonovich</b>                                                                             |     |



|                                                                                                                                                                                                                                                          |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari .....                                                                                                                                                         | 277 |
| <b>Kultayev Farxod Shavkatovich</b>                                                                                                                                                                                                                      |     |
| Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish .....                                                                                                                                       | 281 |
| <b>Normo'minov Temurbek Sheraliyevich</b>                                                                                                                                                                                                                |     |
| O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari .....                                                                                                                                                                    | 284 |
| <b>To'ychiyev Otabek Shamshiyevich</b>                                                                                                                                                                                                                   |     |
| Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....                                                                                                                                          | 288 |
| <b>Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna</b>                                                                                                                                                                                                                   |     |
| Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....                                                                                                                                                      | 293 |
| <b>Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li</b>                                                                                                                                                                                     |     |
| Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli<br>ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....                                                                                                                         | 297 |
| <b>Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi</b>                                                                                                                                                                                                            |     |
| Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari .....                                                                                                                                                                           | 302 |
| <b>Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich</b>                                                                                                                                                                                                                |     |
| Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni .....                                                                                                                                                   | 306 |
| <b>Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li</b>                                                                                                                                                                                                                     |     |
| Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish .....                                                                                                                                                       | 310 |
| <b>Mirzayeva Nargiza Batirovna</b>                                                                                                                                                                                                                       |     |
| Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....                                                                                                                                                    | 314 |
| <b>O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov</b>                                                                                                                                                                      |     |
| Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for<br>Entrepreneurship And Improving Taxation .....                                                                                                       | 319 |
| <b>Mukhlisa Ikramova</b>                                                                                                                                                                                                                                 |     |
| Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri .....                                                                                                                                             | 325 |
| <b>Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev</b>                                                                                                                                                                                                    |     |
| Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....                                                                                                                                                 | 329 |
| <b>Kadirova Sharofat Amonovna</b>                                                                                                                                                                                                                        |     |
| Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи” .....                                                                                                                                                                           | 332 |
| <b>Н. Э. Кахарава</b>                                                                                                                                                                                                                                    |     |
| Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni<br>jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi .....                                                                                                                     | 337 |
| <b>Sharipov Bobur Anvar o'g'li</b>                                                                                                                                                                                                                       |     |
| “STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish .....                                                                                                                                                                                | 342 |
| <b>Musyeva Shoira Azimovna</b>                                                                                                                                                                                                                           |     |
| Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari .....                                                                                                                                                                 | 348 |
| <b>M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova</b>                                                                                                                                                                                                                   |     |
| Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of<br>Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....                                                                                                                               | 353 |
| <b>Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova</b>                                                                                                                                                                                                          |     |
| Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....                                                                                                                                                       | 357 |
| <b>Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich</b>                                                                                                                                                                                                             |     |
| Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....                                                                                                                                              | 362 |
| <b>Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin<br/>Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna,<br/>Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna</b> |     |
| Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari .....                                                                                                                                                                   | 369 |
| <b>Tursunova Shaxnoza Farxod qizi</b>                                                                                                                                                                                                                    |     |
| Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot” .....                                                                                                                                                                                                        | 373 |
| <b>Хусанов Кахрамон Нишонович</b>                                                                                                                                                                                                                        |     |
| O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....                                                                                                                                                                                            | 378 |
| <b>Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li</b>                                                                                                                                                                             |     |
| Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....                                                                                                                                           | 381 |
| <b>Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich</b>                                                                                                                                                                                                                   |     |
| Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi<br>salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....                                                                                                            | 386 |
| <b>Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li</b>                                                                                                                                                                                                                |     |



|                                                                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....                                                                    | 394 |
| <b>Sh. Madraimov</b>                                                                                                                                                    |     |
| Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida .....                                                                                           | 397 |
| <b>Xasanova Lola Mamasharifovna</b>                                                                                                                                     |     |
| Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari .....                        | 400 |
| <b>B. B. Berkinov</b>                                                                                                                                                   |     |
| O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....                                               | 409 |
| <b>G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li</b>                                                                                                                                  |     |
| Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida)..... | 413 |
| <b>Karimov Bekzodjon Ilxomovich</b>                                                                                                                                     |     |
| Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari .....                                                                                     | 420 |
| <b>Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li</b>                                                                                                                               |     |
| Финансы или корпоративные финансы .....                                                                                                                                 | 426 |
| <b>Уринов Бобур Насиллоевич</b>                                                                                                                                         |     |
| In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features .....                                                                                    | 432 |
| <b>Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi</b>                                                                                   |     |
| Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari .....                                                                                        | 437 |
| <b>Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li</b>                                                                                                                                     |     |
| Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....                                                                                                                           | 443 |
| <b>Амирджанова Ситора Суннат кизи</b>                                                                                                                                   |     |
| Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash .....                         | 448 |
| <b>S. B. Inoyatov</b>                                                                                                                                                   |     |
| Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari .....                                                    | 453 |
| <b>Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li</b>                                                                                                                                   |     |
| Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari .....                                                                                                         | 460 |
| <b>O'lokulova Feruza Mansurovna</b>                                                                                                                                     |     |
| Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili .....                                                                              | 463 |
| <b>Usmanov Baxodir Baxtiyorovich</b>                                                                                                                                    |     |
| Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati .....                                                                                                                     | 469 |
| <b>Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna</b>                                                                                                                                |     |
| Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari .....                               | 473 |
| <b>M. Yuldosheva</b>                                                                                                                                                    |     |
| Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari .....                                                     | 480 |
| <b>Kurbanova Mehriniso Nematjanovna</b>                                                                                                                                 |     |
| O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili .....                                                                             | 487 |
| <b>Mirzayev Mirza Abdullayevich</b>                                                                                                                                     |     |
| Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....                                                | 492 |
| <b>Saydullayeva Saodat Abdumajidovna</b>                                                                                                                                |     |
| Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi .....                                                                                                     | 499 |
| <b>Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna</b>                                                                                                                                 |     |
| Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish .....                                                                                | 503 |
| <b>Karamatova Noiba Husnitdinovna</b>                                                                                                                                   |     |
| Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini .....                                                                                             | 510 |
| <b>Mamatov Mamajan Axmadjonovich</b>                                                                                                                                    |     |
| Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....                                                                                              | 517 |
| <b>Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович</b>                                                                                                      |     |
| O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari .....                                                | 522 |
| <b>Sultanov Baxram Begdullayevich</b>                                                                                                                                   |     |



|                                                                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Роль искусственного интеллекта в современных технологиях<br>медиаобразования в высших учебных заведениях.....                                             | 526 |
| <b>Самигова Гуландом Абдужаббаровна</b>                                                                                                                   |     |
| Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri .....                                                                         | 534 |
| <b>Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi</b>                                                                                                                   |     |
| Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin .....                                                                        | 539 |
| <b>Muminov Akmal Tulkunovich</b>                                                                                                                          |     |
| Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri .....                                                                          | 543 |
| <b>Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich</b>                                                                 |     |
| Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va<br>agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari ..... | 548 |
| <b>Shukurov Ilxom Safarboyevich</b>                                                                                                                       |     |
| Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari .....                                                                                         | 555 |
| <b>Umarova Moxigul Maxmayunus qizi</b>                                                                                                                    |     |
| Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi .....                                                                              | 560 |
| <b>Yuldashev G'iyos Turabekovich</b>                                                                                                                      |     |
| Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari .....                                                            | 564 |
| <b>Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna</b>                                                                                                                   |     |
| Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish .....                                                   | 570 |
| <b>Boltayev Abror Sayitmuradovich</b>                                                                                                                     |     |
| Секреты интересного урока в начальной школе .....                                                                                                         | 577 |
| <b>Гараева Олеся Владимировна</b>                                                                                                                         |     |
| Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni .....                                                                                   | 580 |
| <b>Ibragimova Gulchehra Toxirovna</b>                                                                                                                     |     |
| Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi .....                                                                       | 584 |
| <b>Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich</b>                                           |     |
| O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot<br>ulushini qisqartirish vositasi sifatida .....                                | 591 |
| <b>Nabiyev Feruz Nurmurodovich</b>                                                                                                                        |     |



# O'ZBEKISTONDA BANKLAR MOLIYAVIY XIZMATLARI VA ULAR SIFATINING AMALDAGI HOLATI TAHLILI



**Mirzayev Mirza Abdullayevich**  
Doktorant

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada tijorat banklarida ko'rsatilayotgan xizmatlar banklar kesimida o'rganildi. Mavjud muammolar, ularni betaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar muhokama qilingan. Banklarda xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, shuningdek, xizmatlar inklyuzivligini kengaytirishda raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha tahliliy ma'lumotlar keltirilgan. Mamlakatimiz tijorat banklari taqdim qilayotgan moliyaviy xizmatlarining holatiga doir xalqaro institutlarning so'rov natijalari tadqiq qilingan.

**Kalit so'zlar:** Bank xizmatlari, masofaviy bank mobil ilovalari, moliyaviy inklyuzivlik, bank kredit va depozitlari, masofaviy bank xizmati foydalanuvchilari.

**Abstract:** In this article, the services provided by commercial banks were studied in the section of banks. Existing problems and measures to eliminate them were discussed. Analytical information on the use of digital technologies in improving the quality of services in banks, as well as expanding the inclusiveness of services. The results of the survey of international institutes on the state of financial services provided by commercial banks of our country have been studied.

**Key words:** Banking services, remote banking mobile applications, financial inclusion, bank loans and deposits, remote banking service users.

**Аннотация:** В данной статье были изучены услуги, предоставляемые коммерческими банками в разделе банки. Обсуждены существующие проблемы и меры по их устранению. Аналитическая информация по использованию цифровых технологий в повышении качества обслуживания в банках, а также расширении инклюзивности услуг. Изучены результаты исследования международных институтов о состоянии финансовых услуг, предоставляемых коммерческими банками нашей страны.

**Ключевые слова:** банковские услуги, мобильные приложения дистанционного банковского обслуживания, финансовая инклюзивность, банковские кредиты и депозиты, пользователи дистанционных банковских услуг.

## KIRISH

O'zbekiston moliyaviy qo'shilish bo'yicha global alyansning May deklaratsiyasiga qo'shilishi bilan bank tizimini va Markaziy bank faoliyatini isloh qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri aholining sifati, moliyaviy inklyuziyasi va moliyaviy savodxonligini oshirish bo'ldi. Jahon banki guruhining Xalqaro moliya korporatsiyasining so'rovi doirasida O'zbekiston Respublikasida bank va boshqa moliyaviy xizmatlarni ko'rsatish sifati to'g'risida tahliliy hisobot tayyorlandi. O'tkazilgan so'rovi tahlil qilish asosida moliyaviy inklyuziyani baholash mezonlarining asosiy masalalari, moliyaviy inklyuzivning ayrim ko'rsatkichlarining past darajadagi sabablari muhokama qilindi. Markaziy bank va tijorat banklari tomonidan raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar to'g'risida tahliliy ma'lumotlar keltirilgan. Aholining moliyaviy imkoniyatlarini va moliyaviy savodxonligini oshirishning ahamiyati va o'zaro bog'liqligi ko'rsatilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, bank sektori bilan cheklanib qolmasdan, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish, shu jumladan, aholining bank bo'lmagan kredit tashkilotlari, sug'urta kompaniyalari operatsiyalarini rivojlantirish va qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishda ishtirokini kuchaytirish bo'yicha chora-tadbirlar taklif qilindi<sup>1</sup>.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki 2021-yil 29-oktyabrda moliyaviy inklyuzivlik ittifoqi (AFA) moliyaviy texnologiyalar sohasida ishlaydigan tashkilotlar uchun "Inklyuziv FinTech Showcase" tanlovini e'lon qiladi. Bunday turdagi ishlardan ko'zlangan asosiy maqsad mamlakatda moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirish bilan birga ularning sifatini oshirishni ham taqozo qilmoqda.

1 Sh.Abdullayeva. Assessment criteria and ways to develop financial inclusion // Society and innovations. April 2021.



Xususan, quyidagi tanlov ham quyidagi mavjud muammolarga yechim topishga qaratilgan:

1. COVID-19 inqiroziga samarali javob berishni qo'llab-quvvatlovchi yoki maqsadli guruhlarini (yosh tadbirkorlar, qishloq aholisi, nogironlar) tiklashga hissa qo'shadigan yechimlar;
2. Raqamli to'lovlarni takomillashtiruvchi yechimlar (raqamli o'tkazmalar, to'lovlar, transchegaraviy to'lovlar);
3. Chidamlilikni, raqobatdoshlikni oshiradigan yechimlar (iqlim o'zgarishiga moslashish va yumshatish, moliyaviy savodxonlik, raqamli moliyaviy savodxonlik, RegTech yoki SupTech).

2020-2025-yillarda bank tizimini isloh qilish bo'yicha qabul qilingan strategiyaga muvofiq<sup>2</sup>, maqsadli chora-tadbirlarni qabul qilish orqali moliyaviy xizmatlarning ommabopligi va sifatini oshirish, shuningdek, moliya bozorida raqobatni rivojlantirish, yagona moliya tizimining bir-birini to'ldiruvchi qismi sifatida nobank kredit tashkilotlarini shakllantirish hamda tijorat banklari tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini doimiy oshirib borish, bank xizmatlaridan aholining barcha qatlamlari foydalana olishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda banklar tomonidan moliyaviy xizmatlarni ko'rsatishda aholining barcha qatlamlarini, tadbirkorlik subyektlarini keng qamrab olishda bir qator vazifalar belgilab olingan bo'lib, bunday vazifalarning o'z vaqtida va samarali joriy qilinishi tijorat banklari tomonidan ko'rsatilayotgan moliyaviy xizmatlar sifatining oshishiga, shu bilan birga bank xizmatlari is'temolchilarining bank xizmatlaridan mamnunlik darajasining ko'tarilishiga xizmat qiladi.

Hozirgi kunda quyidagi islohotlarni kechiktirmasdan bajarish zarur deb hisoblaymiz:

- banklarning yangi, shu jumladan, "raqamli banking" tamoyillariga asoslangan biznes-modellarini joriy qilish;
- bank xizmatlari ko'rsatishning xalqaro sifat standartlarini qo'llash;
- banklarning operatsion va kapital xarajatlarini optimallashtirish;
- kichik va o'rta biznes subyektlariga ko'rsatilayotgan xizmatlarning ko'lamini va sifatini, shu jumladan, tadbirkorlik subyektlariga axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda xizmat ko'rsatish orqali oshirish;
- ipoteka bozorida aholining oshib borayotgan ehtiyojlarini qanoatlantiruvchi tegishli bank va nobank mahsulotlar turini kengaytirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali shahar va qishloq joylarida ipotekani kreditlashni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar qabul qilish.

## MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR TAHLILI

Moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyati muammosi birinchi marta 1993-yilda geograflar E.Leyshon va N.Trift<sup>3</sup> tomonidan tilga olinib, moliyaviy xizmatlardan foydalanishda jismoniy cheklavlarni aniqlashgan. Bir qator fuqarolarning ayrim guruhlarini bank va sug'urta tashkilotlariga murojaat qilishda duch keladigan muammolar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borishgan.

Peterson K. Ozili esa nima uchun moliyaviy inklyuziya shu qadar muhimligi haqida ilmiy izlanishlar olib borgan<sup>4</sup>. Peterson moliyaviy ommaboplik atamasini boshqa rivojlanish so'zlariga nisbatan tahlil qilgan. U 2004-2022-yillarda mamlakatlar va shaharlarda rivojlanish tendensiyalari bo'yicha ishlatilgan atamalar tahlilini natijasida "moliyaviy ommaboplik" atamasi mashhurligi chunki u rivojlanishning boshqa muhim atamalari "mikromoliya", "raqamli moliya", "fintech" va "inklyuziv moliya" so'zlari bilan bog'liqligini o'zgargan va rivojlantirayotgan mamlakatlarda moliyaviy inklyuziya so'zi rivojlangan mamlakatlarga qaraganda ko'proq mashhur deb hisoblagan.

Moliyaviy ommaboplikning rivojlantirish masalalari mahalliy fanda nisbatan yangi tadqiqot sohasi. Moliyaviy inklyuzivlikni rivojlantirishning ayrim jihatlari Abdurahmonov K.X., Normuradov M.B., Boboxujayev Sh.I., Hamidulin M.B., shuningdek, boshqa xorijiy olimlar Staxovich L. V., Galishnikova E.V. Ageeva N. A., Alekseeva D.G., Andreeva I.A., Kalacheva E.A., Kiriyeenko E.A., Paraxina L. V., Lavrushina O.I tomonidan tadqiq qilingan.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992-sonli "2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. 2020-yil 12-mayda. [lex.uz/ru/docs/-4811025](http://lex.uz/ru/docs/-4811025)

3 Andrew Leyshon, Dawn Burton, David Knights Towards an Ecology of Retail Financial Services: Understanding the Persistence of Door-to-Door Credit and Insurance Providers//Environment and Planning A: Economy and Space // April 1, 2004 Research Article <https://doi.org/10.1068/a3677>.

4 Peterson K. Ozili. // Why is financial inclusion so popular? An analysis of development buzzwords // Journal of International Development. 13 July 2023. <https://doi.org/10.1002/jid.3812>



Moliyaviy inklyuzivlik masalalari 2017-yilda mamlakatimiz moliyaviy inklyuzivlik bo'yicha global alyansga qo'shilganidan va May deklaratsiyasiga qo'shilganidan so'ng, ayniqsa, dolzarb bo'lib qoldi. Ayni paytda Jahon banki bilan hamkorlikda moliyaviy inklyuzivlikni va xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha strategiya ishlab chiqilgan. Xalqaro nazariya va amaliyotda moliyaviy xizmatlarning asosiy turlari bank xizmatlari; sug'urta xizmati; qimmatli qog'ozlar bozorida xizmat ko'rsatish; lizing shartnomasi bo'yicha xizmat ko'rsatish; moliyaviy institutlar tomonidan taqdim etiladigan xizmatlar, shuningdek, yuridik va jismoniy shaxslarning mablag'larini jalb qilish va joylashtirish bilan bog'liq xizmatlar hisoblanadi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasini baholash quyidagi manbalardan olingan ma'lumotlar asosida amalga oshiriladi: "fuqarolarning ayrim guruhlari (uy xo'jaliklari, emigrantlar, ayollar, yoshlar, yakka tartibdagi tadbirkorlar, va boshqalar) o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar; moliya institutlari faoliyatini tartibga soluvchi organlar tomonidan o'tkazilgan so'rovlar ma'lumotlari; fuqarolar, moliya institutlari va nazorat qiluvchi organlar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlardan olingan umumiy ma'lumotlar"<sup>5</sup>.

## TADQIQOT METODOLIGIYASI

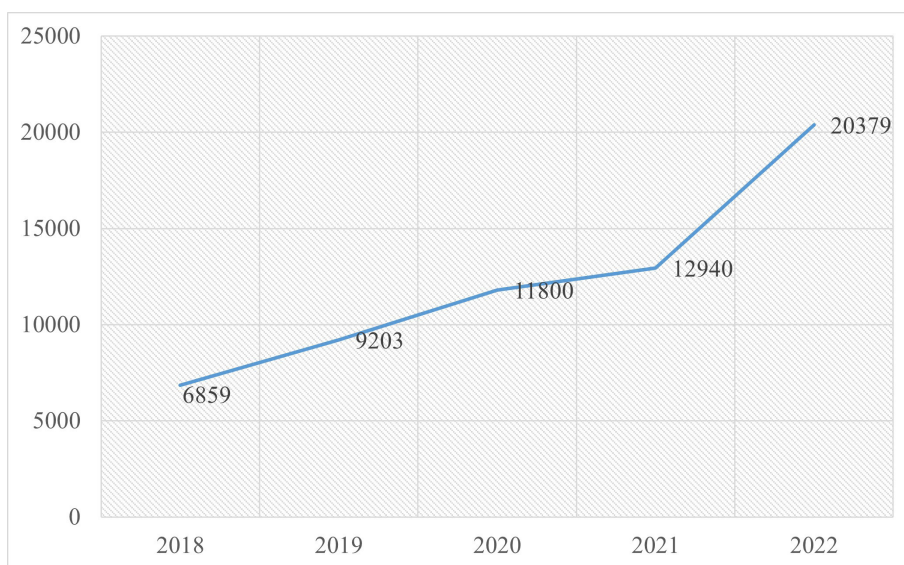
Ilmiy maqolani yozish jarayonida abstraksiyalash, guruhlash, qiyoslash, retrospektiv va istiqbolli, empirik tahlil va boshqa uslublardan foydalanildi. Maqolada qiyosiy taqqoslash usulida jahon amaliyotida tijorat banklarining xizmatlar bozori, iste'molchiga turli xil mahsulotlar va xizmatlar ko'rsatiladigan bir nechta platformalar samaradorligini oshirishda xizmat ko'rsatish tizimlari asoslarini mamlakatimizdagi mavjud asoslar bilan taqqoslab, tegishli xulosalar shakllantirildi.

## TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning yangi bosqichida makroiqtisodiy barqarorlikning muhim omillaridan biri bank tizimi mustahkamligi ekanligini inobatga olgan holda bu borada amalga oshirilgan ishlar va istiqbolli rejalarga ham to'xtalsak.

Tijorat banklari xizmatlarining miqdoriy tavsifi xizmatlar soni, ularning ko'lami va doirasi bilan belgilansa, bank xizmatlarining sifat tavsifi xizmatlar sifati, tezkorligi va aniq manzilli amalga oshirilishi, bu xizmatlardan mijozlarning qanoatlanish darajasi bilan ifodalanadi. Tijorat banklari xizmatlarining miqdor va sifat tavsifi hamda uning samaradorligi ular tomonidan baholash sohasida olib borilayotgan siyosat bilan uzviy bog'liqdir.

Masofaviy bank xizmatlari ko'rsatishni bankomat va infokiosklarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Foydalanish sodda bo'lgan ushbu uskunalar bugungi kunda mijoz va kassir o'rtasidagi an'anaviy muomalaga chek qo'yib, o'ziga xos minibank ofisi vazifasini o'tamoqda. Hozirgi paytda bankomatlardan nafaqat naqd pul yechib olish, xorijiy valyutani almashtirish, bank plastik kartalariga mablag' qo'yish, balki ular orqali tovar va xizmatlar bo'yicha turli to'lovlarni amalga oshirish mumkin. Shuni qayd etish o'rinliki, mijozlar istalgan bankning bankomat va infokiosklaridan foydalana oladilar.



1-rasm: Respublika tijorat banklari tomonidan o'rnatilgan bankomat va infokiosklar soni dinamikasi (dona)<sup>6</sup>

5 Нормурадов М.Б. Финансовая доступность – на повестке дня Центрального банка Узбекистана. URL: <https://www.afi-global.org/newsroom/blogs/financialinclusion-on-the-agenda-of-the-central-bank-of-uzbekistan/>.

6 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida tayyorlandi.



1-rasmdan ko'rinib turibdiki, tijorat banklari tomonidan o'rnatilgan bankomat va infokiosklar soni 2018-yil yanvar oyidan 2022-yil dekabr oyigacha ko'payib borgan. Ushbu davrda o'rnatilgan bankomat va infokiosklar soni 20 379 taga, har yilda o'rtacha 4 076 taga oshib borgan. Ushbu tendensiya keyingi oylarda ham saqlanib tursa, aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlarning hajmi ham oshadi.

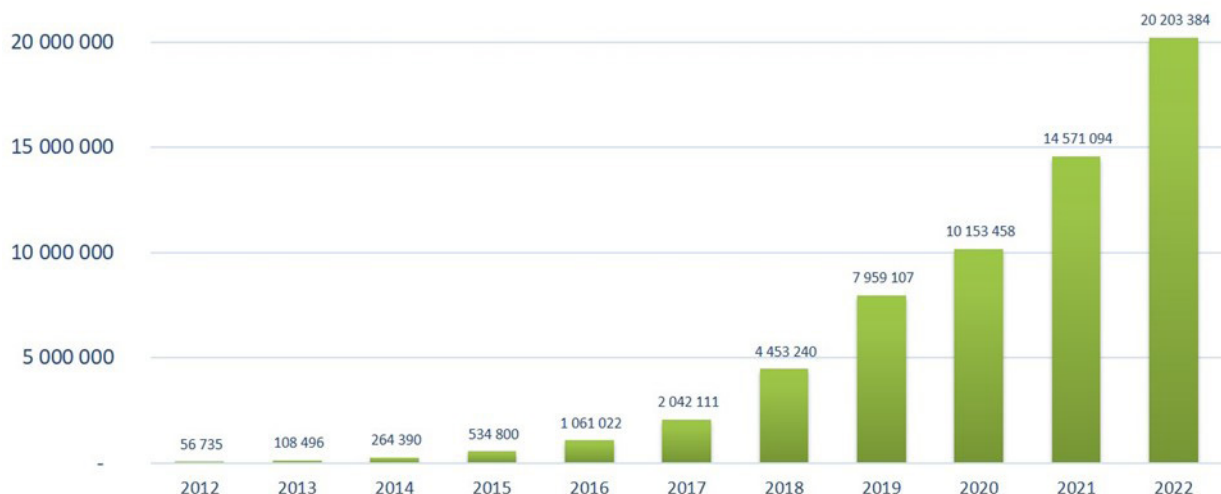
Hozirgi kunda tijorat banklari aholiga qulaylik yaratish va zamonaviy xizmatlar ko'lamini kengaytirish maqsadida 24/7-egimida, kecha-yu kunduz uzluksiz xizmat ko'rsatadigan o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallangan raqamlashtirilgan bank xizmatlari markazlari tashkil qilinib, foydalanishga topshirib kelmoqda. Bunday markazlar zamonaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi bankomatlar, infokiosk, infomonitor va "Internet-banking" xizmatidan foydalanuvchi yuridik shaxslar, shu jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlarga xizmat ko'rsatuvchi klaviaturali infokiosk qurilmalari bilan jihozlanmoqda. 24/7 rejimida ishlaydigan mazkur shoxobchalarning ko'payishi bankomat va infokiosklar sonining oshishiga olib kelmoqda.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining xizmatlari tobora kengayib, sifati yaxshilanib bormoqda, ular orasida yangi istiqbolli mijozlarni jalb qilish uchun raqobat sezilarli darajada kuchaydi. Banklar tomonidan keng ko'lamli xizmatlar ko'rsatilishi, bankning mijoz uchun ishlashi bugungi kun talabidir.

Mamlakatimiz bank tizimida zamonaviy bank xizmatlari joriy qilinib, banklar tomonidan aholi va tadbirkorlik subyektlariga sifatli xizmatlar ko'rsatilib kelinmoqda. Xususan, biznesni rivojlantirish banki "QUANT" mobil tizimiga kirish orqali mijozlar o'zlariga tegishli bo'lgan depozit hisoblarida bir necha xil bank operatsiyalarini amalga oshirish, valyutani online sotib olish, internet kartalar va hisoblarni masafadan boshqarish imkoniga ega bo'lishgan. Dastlab bu xizmatdan faqat yuridik shaxs maqomidagi mijozlar foydalangan bo'lsa, bugungi kunga kelib, jismoniy shaxslar ham bu xizmatdan keng foydalanmoqda. Misol uchun "Biznesni rivojlantirish banki" ATBda 2021-yil yakunlari bo'yicha 77 ta xalqaro pul o'tkazmalari ofislari, 250 ta bankomat, 53 ta bank xizmatlari markazlari, 124 ta xizmat turlari, 20 974 ta terminallar o'rnatilgan bo'lib, 2019-yil 1-yanvar holati 141865 ta mijozlar bu xizmat turidan faol foydalanayotganini qayd etish mumkin.

So'ngra "O'zsanoatqurilishbank" aktsiyadorlik jamiyati yangi xizmatni mijozlariga taklif etgan holda o'z veb saytida joylashtirgan bo'lsa, biroz vaqt o'tgach O'zbekiston Respublikasi AT Xalq banki ham masofaviy bank xizmatini mijozlariga taklif qildi. Bu esa bank mijozlarining bu kabi xizmat turiga ehtiyoji ortib borayotganligidan dalolat beradi. Jumladan, "O'zsanoatqurilishbank" tomonidan mijozlarga qulaylik yaratish maqsadida omonatlarni masofadan boshqarish, "JOYDA" mobil ilovasi, yashil moliyalashtirish xizmatlari, shuningdek, kichik biznes sub'yektlari uchun yangi internet-banking SQB Business dasturlari ishlab chiqilgan.

Xususan, Bank g'aznachilik faoliyati xalqaro standartlarga muvofiqlashtirildi, aktiv va passivlar, likvidlik va kapitalni boshqarishning yangi tizimi yaratildi, filial transformatsiyasi metodologiyasi asosida filial tarmoqlari faoliyatida tub islohotlar amalga oshirildi, risklarni boshqarish segmenti takomillashtirildi, "WAY4" texnologiyasi asosidagi protsessing markazining ishga tushirilishi natijasida multivalyuta, xalqaro va kredit kartalari bo'yicha xizmatlar yo'lga qo'yildi.



2-rasm: Masofadan bank xizmatlarini qo'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilarning soni (1-yanvar holatiga)<sup>7</sup>

Natijada, 2022-yilda bank umumiy kapitali 8,9 foizga oshib, 7,6 trln. so'mga, aktivlari 13,4 foizga ortib, 63,2 trln. so'mga, kredit qo'yilmalari 13,8 foizga o'sib, 48,4 trln. so'mga yetdi. 2022-yilda daromad keltirmay-

<sup>7</sup> O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari.



digan kreditlar bo'yicha qarzlarni undirish va kreditlarni bozor tamoyillari asosida ajratish hisobiga foizli marja stavkasi 5,2 foizdan 5,4 foizga ko'tarildi. Jami 5,1 trln. so'm hajmida daromad olinib, ushbu ko'rsatkich taqqoslanayotgan davrga nisbatan 21,8 foizga ortdi. Sof foyda 620,6 mlrd. so'mni tashkil qildi. Bank depozit bazasi avvalgi yilga nisbatan 13 foizga ortib, 15,3 trln. so'mni tashkil etdi. Faol mijozlar soni qariyb 20 foizga ko'payib, 1 mln. 143 mingtani tashkil qildi. Mijozlarning bankka sodiqlik darajasi (NPS) korporativ biznes yo'nalishida 65 foizdan 68 foizga, kichik va o'rta biznes sohasida 57 foizdan 64 foizga, chakana biznesda 48 foizdan 68 foizga o'sdi. Xodimlarning noroziligi darajasi 10,3 foizdan 6,4 foizga kamaydi<sup>8</sup>.

Mamlakatimiz bank tizimining rivojlanishida albatta elektron to'lov tizimining rivojlanishi muhim o'rin egallaydi. Bugungi kunda tijorat banklari tomonidan aholiga "Bank-mijoz" dasturi, mobil banking, internet banking, SMS banking va tashqi o'z-o'ziga xizmat ko'rsatuvchi qurilmalardan ya'ni, bankomat, infokiosk va terminallar kabi masofadan boshqariluvchi xizmat turlari ko'rsatilib kelinmoqda. Ushbu xizmat turlaridan foydalanuvchilar soni ham yildan yilga ortmoqda.

Yuqoridagi ma'lumotlariga ko'ra, respublikamizda masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilarning soni 2012-yilda 56 735 tani tashkil etgan bo'lsa, 2015-yilda 534 800 tani, 2018-yilga kelib 4 453 240 tani, 2021-yilda esa 14 571 094 tani va 2022-yilda 20 203 384 tani tashkil etgan.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bank boshqaruvining 2010-yil 23-oktyabrda 34/8-sonli Qarori bilan tasdiqlangan "Bank hisobvaraqlariga masofadan xizmat ko'rsatish tizimlarida ishlash tartibi to'g'risida"gi Nizomi tijorat banklarida bank hisobvaraqlariga masofadan xizmat ko'rsatish tizimi orqali bank mijozlari bankning aloqa kanallari orqali axborot almashinuvi ya'ni banklar masofadan bank xizmatlari taklif etishda muhim ahamiyat kasb etdi.

## XULOSA

O'zbekistonda tijorat banklar tomonidan ko'rsatilayotgan moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish va tadbirkorlik subyektlarini bazaviy bank xizmatlar bilan qamrob olish darajasini oshirishda bir qator masalalarga yechim topish zarur. Shundan kelib chiqib moliyaviy ommaboplikni oshirish uchun quyidagilar taklif etiladi:

- tijorat banklari tomonidan taklif etilayotgan xizmatlar qamrovini kengaytirish imkoniyatiga ega mobil ilovalari faoliyatini yanada takomillashtirish;
- tijorat banklari xizmat ko'rsatish tizimini tubdan yaxshilash maqsadida kredit liniyalari bo'yicha jismoniy va xususiy tadbirkorlik subyektlariga kreditlar berishda katalizator bo'lishi mumkin bo'lgan qo'shma kredit mahsulotlarini yaratish hisobiga mikrokreditlash hajmini kengaytirish;
- moliyaviy savodxonlikni oshirishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish, xususan banklarda amalga oshirilayotgan xizmatlarni va investitsiya portfelini shakllantirish uchun mobil o'yin ilovalarini yaratish;
- raqamli banklardan foydalanishga asoslangan aralash moliyaviy mahsulotlarni yaratish, jumladan, sug'urta xizmatlari, elektron tijorat, qimmatli qog'ozlar bozori va boshqalar.

### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Указ Президента Республики Узбекистан "О Стратегии реформирования банковской системы Республики Узбекистан на 2020–2025 годы" №УП–5992 от 12.05.2020
2. Постановление Президента Республики Узбекистан "О дополнительных мерах по повышению доступности банковских услуг" от 23 марта 2018 г. №ПП–3620.
3. Постановление Президента Республики Узбекистан "О мерах по повышению доступности микрофинансовых услуг".–№440 от 23.07.2019 г.
4. Абдурахманов К.Х., Абдуллаева Ш.Р. Банковская система Узбекистана: новые реалии и приоритеты// Правда Востока от 11 апреля 2018 г.
5. Глобальный альянс за финансовую доступность. URL:<https://www.afiglobal.org/wp-content/uploads/publications/2016-11/FS-AFI%20Value-A5-digitalRUS.pdf>
6. Калачева Е.А., Кириенко Е.А. Понятие финансовой доступности и критерии ее оценки // Вестник НГУЭУ. 2018. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-finansovoy-dostupnosti-i-kriterii-ee-otsenki>. Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations Issue – 2 № 3 (2021) / ISSN 2181-1415 55
7. Национальная стратегия повышения финансовой грамотности 2017– 2023 годы [https://www.minfin.ru/common/gen\\_html/?id=118377&fld=HTML\\_MAIN](https://www.minfin.ru/common/gen_html/?id=118377&fld=HTML_MAIN).
8. Нормурадов М.Б. Финансовая доступность – на повестке дня Центрального банка Узбекистана. URL:<https://www.afi-global.org/newsroom/blogs/financialinclusion-on-the-agenda-of-the-central-bank-of-uzbekistan/>.
9. Отчет Международной финансовой корпорации Группы Всемирного банка "Повышение финансовой компетентности и финансовой доступности в Узбекистане", июль, 2020. – С. 7.
10. Стахович Л.В., Галишникова Е.В. Оценка доступности финансовых услуг для населения в России и мире URL: [https://nifi.ru/images/FILES/Journal/Archive/2012/4/statii/2012\\_04\\_13.pdf](https://nifi.ru/images/FILES/Journal/Archive/2012/4/statii/2012_04_13.pdf)

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

# Yashil

## IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Xondamir Ismoilov

**Sahifalovchi va dizayner:** Iskandar Islomov

**2024. № 2**

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: [sq143235@gmail.com](mailto:sq143235@gmail.com)

Bot: [@iqtisodiyot\\_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot\\_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



### Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi  
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar  
vazirligi huzuridagi Oliy  
attestatsiya komissiyasi  
rayosatining  
2023-yil 1-apreldagi 336/3-  
sonli qarori bilan ro'yxatdan  
o'tkazilgan.